

NOVĚ OBJEVENÉ NÁHROBNÍKY V KOSTELE SV. MARTINA V MARKVARTICÍCH NA DĚČÍNSKU

VÁCLAV ZEMAN

Obr. 1. Současný stav kostela sv. Martina v Markvaticích. Foto: Václav Zeman, 2011.

Během probíhajících oprav kostela sv. Martina v Markvarticích došlo začátkem roku 2010 k objevu dvou náhrobníků, jež dokládají bohatou historii této vesnice a svým vznikem spadají do doby před barokní přestavbou markvartického chrámu. Jelikož se jedná o náhrobníky drobné šlechty, je třeba připomenout, že právě pro Markvartice na Děčínsku byla typická rozdrobená držba vsi, která se zde na rozdíl od jiných lokalit udržela prakticky do konce období patrimoniální správy, byť ani tato vesnice nešla pobělohorskému scelování.

Zřejmě na počátku 15. století došlo k rozdělení vesnice na horní a dolní díl, přičemž se oba staly centrem správy i sídelním místem jejich vlastníků. K dolnímu dílu s tvrzí zvanou *Rotenhof* (Červený dvůr) příslušelo v předbělohorské době několik vesnic či jejich částí. V době krátce před vypuknutím třicetileté války se zemskodeskový statek zformoval do následující podoby. Kromě dolního dílu Markvartic příslušely jeho majiteli vsi Horní Habartice, Huntířov, Stará a Nová Oleška a Brložec,¹ v pobělohorské době byl tento statek správou spojen s panstvím Benešov nad Ploučnicí. Tvrz *Rotenhof* se pak do historického povědomí zapsala především pro poddanské povstání v roce 1625, během něhož

¹ Naposledy k majetkoprávnímu vývoji statku dolní Markvartice Josef RYBÁNSKÝ – Jaroslav SKOPEC – Václav ZEMAN, *Tvrz Rotenhof v Markvarticích na Děčínsku*, in: Dějiny staveb 2007, Plzeň 2007, zejm. s. 53–54.

zde z rukou vzbouřených poddaných našel smrt Ota Jindřich z Vartenberka se svojí manželkou Markétou Alžbětou.²

Ještě složitějším vývojem prošel horní díl vesnice, zejména pro své rozdělení mezi několik potomků Jiřího (Georg) Lutice v první polovině 16. století. Ve druhé polovině 17. století byly dva díly horní části vsi (sídla *Favoritenhof* a *Hirschhof*) připojeny k dolním Markvartícím. Samostatnou zůstala jen zbylá část horního dílu Markvartic, tvořící spolu s vesnicemi Veselé, Veselíčko a Víška pod Lesy statek Horní Markvartice (sídlo *Harrach-Hof*), přikoupený v roce 1832 k sousednímu českokamenickému panství.³

Kostel byl situován v horní části vesnice, byť patronátní právo nejpozději od poloviny 17. století náleželo majitelům Dolních Markvartic,⁴ nicméně se na jeho financování, ale i výzdobě

² Doposud nejpodrobněji Josef KOLLMANN, *Povstání poddaných statku Markvartice proti Otovi Jindřichovi z Vartenberka r. 1625*, in: Helena Smíšková (red.), *Z minulosti Děčínska 2*, Liberec 1974, s. 65–107.

³ K majetkoprávnímu vývoji Horních Markvartic nejpodrobněji Emil NEDER, *Die vier Linien der Junker von Lutitz auf Markersdorf bei Böhm. Kamnitz*, *Mitteilungen des Nordböhmischen Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege* 43, 1920, s. 31–35, 65–68, 122–124. Ke stavební historii sídla a hospodářského dvoru Josef RYBÁNSKÝ – Jaroslav SKOPEC – Václav ZEMAN, *Vrchnostenský dvůr Harrach-Hof ve Veselém na Děčínsku*, in: Dějiny staveb 2008, Plzeň 2009, s. 131–138.

⁴ Srov. kupř. Státní oblastní archiv v Litoměřicích (dále jen SOA Litoměřice) – Státní okresní archiv Děčín (dále jen SOKA Děčín), Farní úřad (dále jen

podíleli členové šlechtických rodů působících na všech dílech Markvartic.⁵ Barokní kostel byl postaven v letech 1701 až 1703, předchozí stavba stála zřejmě ve stejné poloze a mohla pocházet z druhé poloviny 16. století, kdy je doloženo pořízení některého mobiliáře.⁶

Oba nalezené náhrobníky pocházejí ze starší stavby, v novém kostele byly buď sekundárně uloženy pod podlahu, nebo ponechány na svém místě a překryty dlažbou. Vzhledem k tomu, že se obě sepulkrálie při objevu nacházely v přední části lodi v prostoru před presbytářem, lze usuzovat, že se jednalo o jejich polohu ve starší stavbě, přičemž presbytář novostavby byl postaven na stejném místě a kostel byl rozšířen západním směrem.

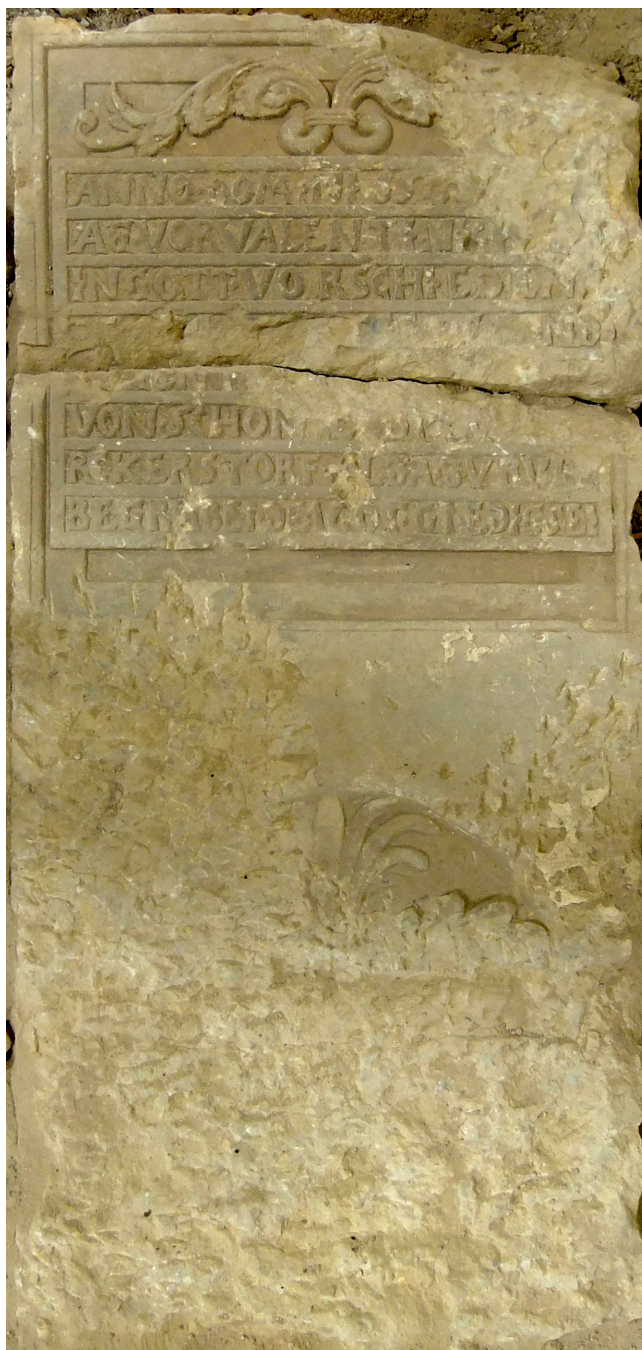
NÁHROBNÍK PETRA ZE SCHÖNFELDU (1565)

Starší náhrobník, náležící členu rodu Schönfeldů, má podobu již značně poškozené, na tři části přeražené pískovcové desky (180 x 80 x 27 cm). V dolní části náhrobníku se pouze torzálně dochoval erb, horní polovinu desky tvoří reliéfní rám, na němž se pod rozvilinou nachází mezi linkami značně poškozený reliéfní text, oddělený linkami do řádků. Náhrobní deska byla v horní třetině přeražena ještě před jejím současným vyzvednutím, takže z původních pravděpodobně osmi řádků textu je dnes zřetelných pouze šest:⁷

ANNO . DOMINI . 1565 [--- T] / AG VOR VALENTIN IST [---] / IN
GOTT . VORSCHIEDEN [---] / [---] ND / [---] / VON SCHON[FELD
AVF MA] / RCKERSTORF . [A]LDA . ZV RVH[E.] / BEGRABEN . DEM
GOT . GNEDIG SEI

Text i oddělovací linky jsou vyvedeny reliéfně. Kapitální písmo poněkud archaicky užívá některé tvary raně humanistické kapitály (*I* s prohnutím středu dříku ve tvaru polovičního nodu, zleva otevřená *D*, *Z* blížíci se podobou číslici 3). V posledním řádku byly užity ligatury písmen (*EM* ve slově *DEM* a *NE* ve slově *GNEDIG*), kvůli omezenému prostoru v závěru nápisu.

Dolní polovina desky patřila heraldické výzdobě, dnes však již jen torzálně dochované v podobě chocholu z kohoutího peří kdysi snad na helmici. Tato část náhrobníku byla nejvíce poško-

Obr. 2. Náhrobník Petra ze Schönfeldu před vyzvednutím.
Foto: Václav Zeman, 2011.

zena, a sice odtesáním, snad za účelem položení dlažby. Navíc při současném vyzvednutí náhrobníku došlo k jeho přeražení v tomto místě.

PETR ZE SCHÖNFELDU A SCHÖNFELDOVÉ NA MARKVARTICÍCH

Schönfeldové přišli do Markvartic zřejmě na konci 15. století⁸ a vlastnili dolní díl vsi až do roku 1576.⁹ Výrazně se podepsali na tváři vesnice, neboť rokem 1568 je datována doposud zachovaná budova tvrze,¹⁰ někdy před rokem 1576 pak došlo k výstavbě

⁸ Retrospektivní zápis z roku 1543 v deskách zemských (obnovených po požáru) uvádí, že rod drží tento statek více než padesát let. Národní archiv (dále jen NA), Desky zemské větší (dále jen DZV) 250 E 5v.

⁹ NA, DZV 62 Q 13v.

¹⁰ Postavená jako novostavba, avšak zřejmě na místě staršího objektu. J. RYBÁNSKÝ – J. SKOPEC – V. ZEMAN, *Tvrz Rotenhof...*, s. 60.

FÚ) Markvartice, inv. č. 31, kniha kostelních účtů 1658–1675, úvodní zápis z 25. 6. 1658; též SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Ústřední správa thun-hohensteinských statků Klášterec nad Ohří, karton č. 73, inv. č. 311, sign. Oo 8/1, urbář 1686. Naopak v době předhusitské a husitské prezentovali faráře ke kostelu především majitelé horního dílu vesnice. Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim*, Liber sextus, Praha 1883, s. 111 (1404); TÝŽ (ed.), *Libri confirmationum*, Liber septimus, Praha 1886, s. 60 (1412); TÝŽ (ed.), *Libri confirmationum*, Liber octavus, nonus et decimus, Praha 1889, s. 24 (1422), s. 116 (1426), s. 141 (1428), s. 234 (1434).

⁵ Kupř. pořízení zvonů Kryštofem (Christoph) Luticem v roce 1573. SOkA Děčín, FÚ Markvartice, inv. č. 4a, *Liber Memorabilium Ecclesia parochialis Markersdorfensis et filialis Gersdorfensis* (dále jen Liber Memorabilium I), f. 48v, nedatovaný popis zvonů pravděpodobně z počátku 19. století. K tématu podrobněji Václav ZEMAN, *Zvony kostela sv. Martina v Markvarticích*, Děčínské vlastivědné zprávy 19, 2009, č. 2, s. 3–17.

⁶ K tématu více Václav ZEMAN, *Ke stavební podobě kostela sv. Martina v Markvarticích na Děčínsku před rokem 1700*, Ústecký sborník historický 2/2010, s. 73–94. Avšak je třeba zdůraznit, že po změně náboženského vyznání a církevního ritu došlo v 17. století k obměně části mobiliáře, analogicky totéž mohlo být provedeno s příchodem luterského faráře, aniž by takový počín nutně souvisel se stavebními úpravami kostela.

⁷ Přepisy nápisů se drží úzu české epigrafické edice Corpus inscriptionum Bohemiae.

Obr. 3. Detail nápisové výzdoby náhrobníku Petra ze Schönfeldu. Foto: Václav Zeman, 2012.

pivovaru.¹¹ Rozsáhlé stavební aktivity však Schönfeldy natolik finančně vyčerpaly, že byli nuceni v roce 1576 statek prodat.¹²

Schönfeldové v 16. století stáli zřejmě ve služebném postavení vůči českokamenickým Vartenberkům i benešovským Salhausenům, na jejichž panstvích zastávali úřady hejtmanů. Českokamenický a benešovský hejtman Jiří (Georg) ze Schönfeldu (1462–1550)¹³ byl známým finančníkem a pravděpodobně i Salhausenové využívali jeho služeb.¹⁴ S bratrem Zikmundem (Sigmund, Sigismund; † 1558), s nímž držel dolní díl Markvartic, se vypořádal v roce 1549. Zikmund obdržel peněžní hotovost, zatímco Jiří zajistil držbu statku pro své potomky.¹⁵ Jiří zemřel v roce 1550 a byl zřejmě po zásahu Fridricha staršího ze Salhausenu pohřben v kostele v Benešově nad Ploučnicí,¹⁶ kde se dnes nachází jeho náhrobník.¹⁷

¹¹ Pivovar je zmiňován v zápisu v deskách zemských při prodeji statku v roce 1576 (NA, DZV 62 Q 13v), ve starším zápisu z roku 1544 uváděn není (NA, DZV 250 E 5v). K pivovaru více Petr JOZA, *Pivovar Rotenhof v Markvarticích*, Děčínské vlastivědné zprávy, 1/1997, s. 3–17.

¹² Statek měl v roce 1576 následující podobu: díl vsi Markvartice s tvrzí, dvorem poplužním s poplužím, chmelnicemi s pivovarem, mlýnem, ves Mistrovice, Horní a Dolní Habartice a jednoho člověka ve Veselém. NA, DZV 62 Q 13v. Během následující salhausenské držby se rozsah statku značně proměnil.

¹³ Jako českokamenický a benešovský hejtman uváděn v koroboraci listiny z roku 1511. SOKA Děčín, Archiv města Děčín, inv. č. 13 – srov. Soupis sfragistického materiálu uloženého v archivech České republiky, číslo záznamu 20649 (46/131). Kronikář Schlegel jej zmiňuje pouze jako benešovského hejtmana v roce 1510. Amand PAUDLER (Hrsg.), *Pastor Schlegel's Chronik von Bensen*, Bensen 1887, s. 33.

¹⁴ Lenka BOBKOVÁ, *Rezidence pánů ze Salhausenu v Benešově nad Ploučnicí. Příspěvek k podílu saské šlechty na kulturním obraze severozápadních Čech doby předbřlohorské*, in: Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.–18. století)*, Prostějov 1997, s. 432.

¹⁵ NA, DZV 62 L 11 a Q 12.

¹⁶ Okolnosti Jiřího pohřbu uvádí v kronice pastor Schlegel (A. PAUDLER (Hrsg.), *Pastor Schlegel's Chronik...*, s. 40). Ne zcela srozumitelný záznam je třeba chápat tak, že Jiří zemřel v Markvarticích, byl pohřben (zřejmě tamtéž) a po osmi dnech na příkaz Fridricha ze Salhausenu byly jeho ostatky vyzdvíženy a zřejmě přeneseny do Benešova nad Ploučnicí (srov. L. BOBKOVÁ, *Rezidence pánů ze Salhausenu...*, s. 432). Odlišné pohřeb interpretoval Emil Neder, který úmrtí Jiřího ze Schönfeldu situoval do Benešova a usuzoval tak na jeho zdejší pobyt a zároveň nedobře vztahy se Salhauseny, avšak spíše právě opak se zdá být pravdou. Emil NEDER, *Das Schönfeld-Kranachsche Adelshaus in Bensen*, Beiträge der Arbeitsgemeinschaft für Heimatforschung in Nordböhmen 4, 10/1967, s. 37.

¹⁷ Stanislav Kasík na základě heraldického rozboru dochovaných erbů dokládá, že náhrobník je poskládan z několika dílů, z nichž Jiřímu ze Schönfeldu patří pouze nápisová deska. Stanislav KASÍK, *Rodové heraldické památky na Děčínsku a Šluknovsku*, Děčín 1996, s. 19–20.

Obr. 4. Detail nápisové výzdoby náhrobníku Petra ze Schönfeldu. Foto: Václav Zeman, 2012.

K dalším doloženým příslušníkům rodu patřili bratři Volf (Wolf) a Petr (Peter) ze Schönfeldu, jimž v roce 1543 prodal Hanuš (Hans) Knobloch z Varnsdorfu svůj majetek v Markvarticích. Volf a Petr v Markvarticích hospodařili patrně souběžně s Jiřím a Zikmundem, přičemž se pravděpodobně jednalo o syny prvního z nich. Avšak Petr se záhy nabytého majetku vzdal ve prospěch svého bratra.¹⁸ Zřejmě též Volf pak vystupuje se svými bratry Ludvíkem (Ludwig; 1511–1591) a Hanušem (Hans, Jan; † 1582) při směně poddaných v Markvarticích a Veselém s Adamem Luticem.¹⁹ Ludvík a Hanuš v roce 1576 nakonec celé markvartické zboží prodali Litoldu Kelbelovi z Geisingu a odstěhovali se zřejmě do Benešova nad Ploučnicí.²⁰

Zejména z uvedených zmínek z desk zemských se jeví jako pravděpodobné, že Jiřího syny byli Volf, Petr, Ludvík i Hanuš. Petr se ale roku 1546 vzdal nároků na rodový majetek a neobjevuje se již při žádném prodeji. Dle soudobého kronikářského záznamu pastora Johanna Schlegela zemřel v únoru 1565 a byl pohřben v markvartickém kostele.²¹ Volf pravděpodobně zemřel před rokem 1576, neboť při prodeji Markvartic v tomto roce již uváděn není.²² Ludvíkem a Hanušem pak končí působení Schönfeldů na Markvarticích, poté co zde vystavěli tvrz a pivovar (Volfův podíl na těchto stavbách znám není).

Přestože dochovaný markvartický náhrobník nese již jen torzo rodového jména, v konfrontaci se soudobou kronikářskou zprávou můžeme jeho majitele identifikovat. Čtení letopočtu je nejasné (sporná je poslední číslovka, nicméně s největší pravděpodobností se jedná o rok 1565. Dochované torzo nápisu VON SCHON odkazuje na rytíře ze Schönfeldu, zmíněný nebožtík zemřel někdy před svátkem sv. Valentina (TAG VOR VALENTIN), tedy mezi 7. (Dienstag) a 13. (Montag) únorem. Zemřít v této době mohl pouze Volf nebo Petr ze Schönfeldu. A právě o Petrovi le-

Českokamenické či benešovské náhrobníky přinášejí většinu životních dat, uváděných zde u příslušníků rodu Schönfeldů.

¹⁸ Anna VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Desky zemské Království českého, řada I. Kvaterny trhové, svazek 2. Kvaterny trhové běžný červený od léta 1542–1543*, Praha 1935, s. 228, č. 532.

¹⁹ Wenzel HIEKE, *Die Besitzer von Markersdorf*, MNEC 9, 1886, s. 208.

²⁰ Ludvík Schönfeld doložen v Benešově v roce 1583. SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Velkostatek Bynovec, inv. č. 1, popis panství Benešov z roku 1583 v opisu pořízeném v roce 1715. Srov. též Emil NEDER, *Die geschichtliche Kunstdenkmale der Stadt Bensen in Nordböhmen*, Bensen 1931, s. 148. TÝŽ, *Das Schönfeld-Kranachsche Adelshaus...*, s. 37. Při prodeji panství jsou ovšem Schönfeldové uváděni v Ústí. NA, DZV 62 Q 13v.

²¹ A. PAUDLER (Hrsg.), *Pastor Schlegel's Chronik...*, s. 45.

²² NA, DZV 62 Q 13v.

topisec Schlegel poznamenává, že byl 15. února 1565 pohřben v kostele v Markvarticích, takže na základě těchto znalostí (rok, datum a místo pohřbu) můžeme dochovanou sepulkrálii s jistotou určit jako náhrobek Petra ze Schöfeldu.

Pastor Schlegel přináší informaci pouze o dvou pohřbech Schöfeldů v Markvarticích. Kromě Petra v roce 1565 uvádí již zmiňované úmrtí Jiřího v roce 1550 a zřejmě i jeho pohřbení v Markvaticích, exhumaci a následné přenesení ostatků do Benešova.²³ V Benešově či České Kamenici se také – dle dochovaných náhrobků – uskutečnila většina pohřbů členů této rodiny.²⁴

NÁHROBNÍK ERNSTA FRANZE Z RECHENBERGU (1662)

Pískovcová deska mladšího náhrobku (169 x 86 x 25 cm) je lemována výrazným okrajem s rytým textem vztahujícím se k úmrtí Ernsta Franze z Rechenbergu (A). V horní polovině je náhrobek zdoben ze čtyř stran rozvilinami rámovanou kartuší s rytým textem vyznání (B). Dolní polovina pak obsahuje rodový znak, jehož klenot z obou stran zdobí ryté iniciály Ernsta Franze z Rechenbergu (C). Erb i nápisová kartuše jsou vyvedeny v nízkém reliéfu.

A) Anno 1662. Dem 30 Augusty / Umb 5 uhr Nach Midtag ist in Gott verschieden derhoch wohl Edel / gebohrne Ritter Herr Ernst Franz [von] / Rechenberck Auf Marckersdorff seines alters 57 Jahr.

B) Ich weis das / mein Erleser le / beth und Erwirdt / mich an Jenentag / wiederumb auf / Er wecken²⁵

C) E F / V R

Všechny texty jsou ryté a vyvedeny frakturou, pouze pro Rechenbergovy iniciály byla zvolena kapitála.²⁶

Ve štítu rechenberského erbu je beraní hlava hledící vpravo, na štítu korunovaná turnajská přilba s beranem ve skoku a rozvilinami. Tento klenot obklopují iniciály držitele erbu.

ERNST FRANZ Z RECHENBERGU A RECHENBERGOVÉ NA MARKVARTICÍCH

Rechenbergové sídlili v 17. století na *Favoritenhofu* v horním dílu Markvartic. Tento majetek získal v dělení potomků Jiřího (Georg) Lutice syn Hanuš (Hans), který po sobě zanechal dva syny, přičemž Albert zemřel po pádu z koně v opilosti v roce 1567²⁷ a Adam někdy před rokem 1580. Adamovy dcery Eva a Dorota

²³ A. PAUDLER (Hrsg.), *Pastor Schlegel's Chronik...*, s. 40.

²⁴ K tomu srov. S. KASÍK, *Rodové heraldické památky...*

²⁵ Text je variací na biblický citát z Knihy Job (Jb 19, 25).

²⁶ Písmo nápisů má následující podobu:

A) Fraktura, s velmi zdobenými iniciálami, velikost písma 4,5 / 6,5 cm, ryté. Nápis je poškozen otlucením ve spodním pravém rohu, kde chybí část textu (předložka *von*) a v závěru textu, kde došlo k uražení hrany a horní část textu je tak nečitelná (zejména slovo *alters*). lze ji však spolehlivě domyslet na základě dochování spodních tahů písmen a logiky textu. Na místě jména *Frantz* došlo k chybě a „prosvítají“ zde tahy jiných písmen. Jako oddělovací znaménka byly použity jednoduché tečky na řádku, text je pak ukončen dvojtečkou, za níž následuje tečka uprostřed řádku.

B) Fraktura, též se zdobenými iniciálami, velikost písma 3 / 6 cm, ryté. Text vykazuje podstatně větší míru opotřebení, je mnohem méně zřetelný. Jinak neobsahuje žádné výjimečné tahy, pouze ve slově *weis* došlo k mírnému odštípnutí kamene, takže tečka splynula s písmenem *l*. Rozměry nápisové kartuše 50 x 43 cm.

C) Kapitála se zdobnějším písmenem *R*, velikost písma 6,5 cm, ryté.

²⁷ A. PAUDLER (Hrsg.), *Pastor Schlegel's Chronik...*, s. 45.

Obr. 5. Náhrobek Ernsta Franze z Rechenbergu.
Foto: Václav Zeman, 2012.

(Dorothea) se v roce 1602 vzdaly dědictví ve prospěch své sestry Markéty (Margaretha), provdané za Ernsta z Rechenbergu. Přestože je Markéta již roku 1607 uváděna jako vdova, svůj majetek zdárně rozmnožovala a nakonec celý v roce 1637 předala synovi Ernstovi Franzovi, zatímco jeho bratr Heinrich byl vyplacen a žil na selském statku ve Veselém.²⁸ Ernst Franz, ačkoli ženatý s Annou Barbarou, rozenou Vamberskou z Rohatce (*Wamberschkin von Rohatecz*),²⁹ zůstal bez mužských potomků a odkázal majetek synovci, tedy synovi svého bratra Heinricha, Abrahamu Ernstovi. Tento však upadl do dluhů, majetek v Markvarticích v roce 1668 prodal³⁰ a odstěhoval se do Prahy.³¹

²⁸ E. NEDER, *Die vier Linien...*, s. 33–34; W. HIEKE, *Die Besitzer...*, s. 209.

²⁹ NA, Nová manipulace (dále jen NM), sign. M 62-6, opis poslední vůle z 30. 8. 1662.

³⁰ E. NEDER, *Die vier Linien...*, s. 33–34; W. HIEKE, *Die Besitzer...*, s. 209.

³¹ SOKA Děčín, Neder Emil, karton č. 2, inv. č. 9, poznámky k dějinám obcí – Markvartice.

Obr. 6. Detail heraldické výzdoby náhrobníku Ernsta Franze z Rechenbergu. Foto: Václav Zeman, 2012.

Rok narození Ernsta Franze z Rechenbergu nebyl doposud znám, údaj na jeho náhrobníku o úmrtí ve věku 57 let, klade tuto událost do let 1605 či 1606. V den svého úmrtí ještě stačil Ernst Franz v nemoci a slabosti sepsat testament, v němž vypořádal své dluhy a nemovitý majetek odkázal synovci Hansi Abrahamovi. Jeho otce a tedy svého bratra Heinricha Rechenberga z dědictví markvartického majetku úplně vynechal, neboť ten odpadl od katolické víry a přijal luterské vyznání. Alespoň „na bratrskou památku“ (*zur Brüderlichen gedächtniß*) mu Ernst Franz odkázal dvacet zlatých. V případě úmrtí Hanse Abrahama se dědicem měl stát další pokrevní příbuzný, avšak pouze po přijetí katolické víry. Dle poslední vůle si Ernst Franz Rechenberg přál být pohřben v markvartickém farním chrámu, přičemž právě tomuto „kostelu, kam bude uloženo jeho mrtvé tělo bez duše a kde by mělo očekávat radostné vzkříšení k životu věčnému,“³² odkázal deset rýnských tolarů.³³ Zemřel ještě téhož dne (30. srpna) kolem páté hodiny odpolední a 2. září byl za vyzvánění všech zvonů v kostele pohřben. Po osm dní za něj byly slouženy zádušní mše, dne 19. září se konala obvyklá bohoslužba za velké účasti věřících se sloužením mše a kázáním za zemřelého.³⁴

Ernst Franz z Rechenbergu štědře odměnil i svoji manželku Annu Barbaru, která se o něj v nemoci prý stále a láskyplně starala.

³² „Der Kirchen, wohin allßo mein abgeseelter Leichnamb geleet werden, undt der frölichen Aufferstehung zum Ewigen Leben Erwartten soll!“ NA, NM, sign. M 62-6, opis poslední vůle z 30. 8. 1662.

³³ NA, NM, sign. M 62-6, opis poslední vůle z 30. 8. 1662.

³⁴ SOA Litoměřice, Sbírká matrik Severočeského kraje, sign. 106/1, matřika Markvartice 1628–1706, oddíl zemřelí, f. 12.

Obr. 7. Detail nápisové výzdoby náhrobníku Ernsta Franze z Rechenbergu. Foto: Václav Zeman, 2012.

Dědictví markvartického statku mohl jeho synovci ještě zkomplikovat pohrobek, jehož možné narození Ernst Franz v závěti také zohlednil.³⁵ Ustanovením testamentu však zcela odporuje zápis v nejstarší dochované markvartické matrice, dle kterého Barbara Rechenbergová zemřela již 13. ledna 1662.³⁶ Musí se však jednat o omyl, neboť Barbara Rechenbergová vystupuje v korespondenci ještě v roce 1667.³⁷

Ptát se po autorství tohoto náhrobníku nemusí být možná tak smělé, jak by se zprvu mohlo zdát. Několik údajů z Ernstovy poslední vůle totiž může napomoci formulovat jednu hypotézu. Ernst kromě nemovitého majetku myslel drobnými odkazy i na některé markvartické obyvatele. Kromě hospodářského zvířectva věnovaného služebnictvu odkázal nejprve 20 rýnských tolarů Mathesi Knothemu a krávu jeho dceři Susanně (*Sussämel*). Samostatný bod tvoří vyrovnání s Mathesem Knothem. Jemu mělo být bez překážek vydáno u Rechenberga zastavených sto rýnských tolarů spolu s dalšími penězi.³⁸ O Mathesovi (či Mattzovi) Knothemu víme, že byl sochařem, což potvrzují i matriční zápisy,³⁹ a že jen o pár let dříve pracoval na novém oltáři v markvartickém kostele.⁴⁰ Vyplacení takových peněz by tak mohlo souviset ještě s nějakou sochařovou zakázkou, kupříkladu zhotovením či dokončením Rechenbergova náhrobníku.

³⁵ NA, NM, sign. M 62-6, opis poslední vůle z 30.8.1662.

³⁶ SOA Litoměřice, Sbírká matrik Severočeského kraje, sign. 106/1, matřika Markvartice 1628–1706, oddíl zemřelí, f. 11.

³⁷ NA, NM, sign. M 62-6.

³⁸ *Des Matheß Knothen bey mir versetzten Einhundert Reichsthlr: sollen mit Darstellung andern Gelder, Unhinderlich Außgefolget werden.* NA, NM, sign. M 62-6, opis poslední vůle z 30.8.1662.

³⁹ SOA Litoměřice, Sbírká matrik Severočeského kraje, sign. 106/1, matřika Markvartice 1628–1706, oddíl zemřelí, f. 32v.

⁴⁰ SOKA Děčín, FÚ Markvartice, inv. č. 31, kniha kostelních účtů 1658–1675, výdaje za rok 1658/59.

NOVĚ OBJEVENÉ NÁHROBNÍKY V KONTEXTU SEPULKRÁLÍ

Z MARKVARTIC A OKOLÍ

Existenci obou nalezených náhrobníků, respektive uskutečněných pohřbů, prokazují soudobé písemné prameny, jimiž je v prvním případě kronika benešovského faráře Schlegela, v druhém pak relativně obsáhlý záznam v markvartické matrice. Rechenbergův pohřeb v kostele byl navíc pojištěn jeho poslední vůlí.

Ani jeden z těchto náhrobníků nebyl pojat do novostavby kostela na počátku 18. století, narozdíl od jediného dosud známého náhrobníku Gottfrieda Leopolda Hirsche z Pomyšle z roku 1672. Tento náhrobník, dříve osazený v kostele, doložený i ve farní kronice,⁴¹ byl pro špatný fyzický stav kostela na přelomu tisíciletí vyzvednut a deponován mimo stavbu. Do protější stěny v interiéru kostela osazený pískovcový blok zřejmě představuje náhrobník s odesanou lícovou plochou (či s reliéfní plochou orientovanou do zdiva).⁴² Torzo renesančního náhrobníku neidentifikované snad Anny von Czebic⁴³ bylo druhotně užito jako překlad nad vstupem na kazatelnu. Poslední známou sepulkrálií, jejíž existenci dokazují písemné prameny, měl být náhrobník faráře Friedricha Franze Wernera z roku 1681. Dle vlastního testamentu si totiž přál být pohřben u paty vedlejšího oltáře Panny Marie v markvartickém kostele,⁴⁴ přičemž vyplnění tohoto přání potvrzuje i markvartická matrika.⁴⁵ Ačkoli byl hrob jistě opatřen náhrobní deskou neznámé podoby, na rozdíl od předchozích se nedochovala.

Ani jeden z markvartických náhrobníků nevykazuje výraznějším sochařským provedením (nejkvalitnějším dílem je nejmladší Hirschův náhrobník) ve stylu figurálních náhrobků z kostelů v České Kamenici či Benešově nad Ploučnicí. Důvodem je odlišné postavení i finanční možnosti objednavatelů, jejichž majetek často představoval pouze díl Markvartice, v lepším případě ještě spolu s nějakou vsí v okolí. Pro všechny tři dochované markvartické náhrobníky je typickou epigrafická a zejména pak výrazná heraldická výzdoba, přičemž jejich kompozice je prakticky identická. Jedná se o nápisovou desku v horní (menší) části pískovcové desky, dolní část je pojednána heraldicky, a sice úplným erbem majitele i s klenotem a rozvilinami. Jen v případě Rechenbergova náhrobníku je užít ještě nápis obíhající po obvodu desky.

Přestože se samozřejmě jedná o obvyklý (znakový) typ těchto sepulkrálních památek, lze náhrobník Petra ze Schönfeldu přirovnat kompozicí, ale i typem užitého písma, k náhrobníku Zik-

⁴¹ SOKA Děčín, FÚ Markvartice, inv. č. 4a, Liber Memorabilium I, f. 47v.

⁴² Jako někdejší náhrobník pískovcovou desku interpretuje i kronikářský záznam z počátku 19. století. SOKA Děčín, FÚ Markvartice, inv. č. 4a, Liber Memorabilium I, f. 47v.

⁴³ Jedná se o dva bloky pravděpodobně z jednoho náhrobníku s obíhajícím nápisem po jeho obvodu. Nápis je však natolik torzální, že neumožňuje identifikaci majitele, situaci pak ještě komplikuje velmi neobvyklý predikát. Z torza nápisu [V]ND VILTVGENDSAME FR[AV] / ANA VON CZEBICZ HERN lze usuzovat, že se jedná o ženu, snad Annu, přičemž následující HERN (jako genitiv substantiva Herr) zřejmě sloužilo k její bližší identifikaci jako manželky některého ze šlechtických majitelů. Označení jako velmi počestné ženy vylučuje možnost, že by se jednalo o mužský náhrobník ve smyslu: von Czebic, Herr auf...

⁴⁴ SOKA Děčín, FÚ Markvartice, inv. č. 32, kniha kostelních účtů 1676–1701, opis testamentu z 28.11.1681.

⁴⁵ SOA Litoměřice, Sběrka matrik Severočeského kraje, sign. 106/1, matrika Markvartice 1628–1706, oddíl zeměří, f. 34.

munda ze Schönfeldu v českokamenickém kostele sv. Jakuba.⁴⁶ Při zhotovení Rechenbergova náhrobku pak mohl Schönfeldův náhrobek posloužit jako předloha, tj. mohl být objednavatelem či tvůrcem chápán jako vzorový, jen odlišný provedením vycházejícím ze stoletého posunu v dobovém vkusu. O deset let později byl obdobně pojednán i náhrobník Gottfrieda Leopolda Hirsche.

Nově objevené markvartické náhrobníky obohacují fond sepulkrální plastiky Děčína a zároveň poskytují představu o tom, jak vypadalo regionální provedení těchto památek, byť kvalitou zpracování ve srovnání s benešovskými či českokamenickými samozřejmě zaostávající. Svědčí též o tom, že i místní drobná šlechta se chtěla patřičným způsobem (odpovídajícím jejich postavení ve srovnání se zámožnějšími sousedy) prezentovat. Nalezení náhrobníků spolu s již známými případy dokazuje bohatou výzdobu raně novověkého venkovského kostela. Je však nutno mít na zřeteli, že Markvartice nepředstavovaly běžnou severočeskou vesnici právě pro své rozdělení na několik statků s dlouho trvající sídelní funkcí, o kterou definitivně přicházejí s prodejem posledních samostatných dílů *Hirschhofu* a *Favoritenhofu* Markétě Anně z Thunu v roce 1668. Náhrobníky v kostele sv. Martina jsou tak poslední vzpomínkou na markvartické majitele. V současné době jsou oba náhrobníky vyzdvíženy z podlahy a po dokončení oprav kostela by měly být instalovány v jeho interiéru.

RESUMÉ

NEWLY FOUND GRAVE LEDGERS IN THE CHURCH OF ST. MARTIN IN MARKVARTICE IN THE DISTRICT OF DĚČÍN

During the ongoing reconstruction of the church of St. Martin in Markvartice two so far unknown grave ledgers were found under its floor. The village of Markvartice was since the period of Middle Ages divided in several parts and the parts often functioned as seats of these homesteads. Noble owners were buried in the local parish church, which was also the case of two discovered ledgers. The first dates to the year of 1565 and due to significant damage of a sign the name of its owner is uncertain. It is, however, possible to conclude with the use of a period chronicle that the person was Petr from Schönfeld, the member of a family, who held a lower part of the village in the 16 century. The younger ledger belongs to Ernest Franz from Rechenberg (died 1662), the owner of the upper part of the village with a manor house Favoritenhof. That was the next-to-last owner who really sat on the stronghold, then in the year of 1668 the most of the village was unified in the hands of owners from Benešov nad Ploučnicí. Both findings represent important additions to the fund of sepulchral sculpture in the district of Děčín and they also bring interesting information about regional history of the village in Early Modern Times.

⁴⁶ S. KASÍK, *Rodové heraldické památky...*, s. 35.